

korte mededelingen

EECONET - Actie Fonds (Themagroep Ontwikkeling Europees Ecologisch Network)

Zeearendactie

Het EECNET Actie Fonds zamelt geld in om de broedgebieden van de Zeearend in Oost-Europa te beschermen. Het gaat om natuurgebieden in Hongarije, Rusland, Estland en Polen. De Zeearenden die wij 's winters kunnen bewonderen in Nederland, zijn meestal afkomstig uit de Oost-Europese natuurgebieden.

De Zeearend beschermen in Oost Europa = de Zeearend behouden voor Nederland.

Bedreigingen

In de afgelopen twee eeuwen is het verspreidingsgebied van de Zeearend sterk teruggedrongen door onze activiteiten. Tot honderd jaar geleden was de jacht één van de belangrijkste oorzaken van achteruitgang. De Zeearend werd gezien als een concurrent als het ging om ganzen- en eendenjacht. Vanaf het midden van deze eeuw zijn daar nog meer bedreigingen bijgekomen. Door moderne bosbouw- en waterbeheersingspraktijken zijn veel van de oorspronkelijke broed- en jaaggebieden in West-Europa en het Middellandse-Zeegebied ongeschikt geworden voor de Zeearend. Ook door het gebruik van pesticiden is het aantal Zeearenden in het verleden sterk achteruitgegaan. De vogels kregen grote hoeveelheden DDT, PCB's en andere giftige stoffen binnen via hun prooi. Hierdoor werden de schalen van hun eieren zo dun dat driekwart al halverwege het broeden kapotging. Nu DDT en PCB's verboden zijn, begint de Zeearend terug te komen, maar de aantallen van vroeger zijn nog niet bereikt.

Nederland

De enkele Zeearend die nu nog in Nederland overwintert, doet dat vaak in de Oostvaardersplassen of de Biesbosch. Meestal zijn dit onvolwassen exemplaren, afkomstig uit Oost-Europa. Als wij de Zeearend in Nederland willen blijven zien, is het noodzakelijk om de gebieden waar hij vandaan komt te beschermen.

Oost-Europa

In dit gedeelte van Europa is nog veel ongerepte natuur te vinden. De bevolkingsdruk is een stuk lager dan in het Westen en er is dus ruimte genoeg voor deze stootvogel.

Echter door de economische ontwikkeling van de Oost-Europese landen na de val van het communisme komt hier verandering in. Op grote schaal worden bossen gekapt en door de uitbreiding van industrie worden veel natuurgebieden waar de Zeearend nu nog broedt, aangetast. Daar kan nu nog iets aan worden gedaan voor het te laat is, door natuur in Oost-Europa aan te kopen en veilig te stellen voor de Zeearend. Om dat te kunnen doen zamelt het EECNET Actie Fonds geld in.

De projectgebieden

Donau-Drava Nationaal Park, Hongarije

Dit nationaal park ligt aan de Hongaarse oever van de rivier de Drava. Het gebied bestaat uit moeraslanden en agrarische landerijen. De Zeearend vindt hier nog ruimschoots voldoende ruimte en voedsel om succesvol te broeden. Van het door het Actie Fonds ingezamelde geld wordt land rondom het park aangekocht. Zo wordt een groter gebied voor de Zeearenden veiliggesteld.

Virtsu Laelatu Puhtu Natuurreserveaat, Estland

Het tweede projectgebied ligt in de noordelijkste van de Baltische Staten, Estland. Hier zien wij een heel afwisselend landschap, variërend van grasland tot bos en open water.

Het is bijna vanzelfsprekend dat hier Zeearenden broeden; er is ruimschoots voldoende voedsel te vinden (vissen en watervogels) en bos om in te broeden. Het gebied is heel dun bevolkt. Het is wel zaak dat het reserveaat wordt onderhouden en beschermd blijft. De Estlandse overheid heeft hiervoor weinig geld beschikbaar. Daarom wil het EECNET Actie Fonds de beheerders van het Virtsu Reserveaat helpen met de bescherming en de educatie van toeristen en de lokale bevolking in het gebied.

Oderdelta, Polen

In dit derde projectgebied leven verscheidene Zeearenden. De Oderdelta is één van de meest westelijk gelegen gebieden in Europa waar nog Zeearenden broeden. Het is niet ondenkbaar dat een Zeearend die in de Oostvaardersplassen overwintert, uit de Oderdelta afkomstig is. Grote delen van dit Poolse natuurgebied zijn niet wettelijk beschermd. Gevaar ligt op de loer voor de Zeearend. De plannen voor de uitbreiding van de haven van Stettin liggen namelijk al klaar. Uitvoer hiervan zal grote gevolgen hebben voor de natuur in de delta. Geld dat beschikbaar komt door de zeearendactie, zal worden gebruikt om land aan te kopen. Terrein aangekocht voor natuurbescherming kan niet meer worden gebruikt voor ontwikkeling van de haven. Hiermee verzekert het EECNET Actie Fonds een plaats voor de Zeearend in de Oderdelta.

Koorgalsky Schiereiland, Rusland

Het laatste en meest noordelijk gelegen gebied van de zeearendactie ligt 125 km ten westen van Sint Petersburg, dicht bij de grens met Estland. Er zijn nog uitgestrekte moerassen, venen en bossen te vinden. De stad Sint Petersburg heeft echter plannen om in het gebied industrie te gaan ontwikkelen en een nieuwe haven aan te leggen. Met het geld van het EECNET Actiefonds wordt samen met lokale autoriteiten een inrichtingsplan voor het gebied gemaakt. Daarnaast zullen mogelijkheden worden gezocht om de schadelijke effecten van industrie- en havenontwikkeling te beperken.

Stand van zaken

De geldinzamelingsactie voor de Zeearend is begin 1998 van start gegaan. Het secretariaat van het EECNET Actie Fonds heeft van januari tot maart contact gelegd met verscheidene lidorganisaties van de campagne Nederland voor de Europese Natuur. Er zijn afspraken gemaakt welke activiteiten deze organisaties zouden ondernemen om geld in te zamelen. De meeste organisaties, zoals Stichting Natuur & Milieu, de Unie van Landschappen en Milieukontakt Oost-Europa, hebben een artikel gepubliceerd over Zeearenden en hun habitat en een verzoek om deze te beschermen.

Het is niet aan te geven hoeveel geld er per organisatie is ingezameld, omdat donors niet is gevraagd aan te geven wat de aanleiding van hun donatie is. Opvallend is wel, dat onmiddellijk na de uitzending van Vara's Vroege Vogels over de zeearendactie, er veel giften zijn ontvangen. Er is tot aan de zomer van 1998 iets meer dan f 10.000,- verzameld.

Naturalis steunt zeearendactie

Naturalis heeft een informatieblad samengesteld over de Zeearend. Informatie hieruit is opgenomen in het bestand van 'de duizend meest gestelde vragen' in het Natuur Informatie Centrum van Naturalis te Leiden, het Nationaal Natuurhistorisch Museum, onder de vraag: 'Komt de Zeearend hier van nature voor?' Eén van de actualiteitenkasten in het Natuur Informatie Centrum is voor enige tijd aan de Zeearend gewijd. Er zijn filmbeelden van de Zeearend opgenomen in de tentoonstelling Ecosystemen.

Nationaal Park Duinen van Texel

Eind vorig jaar heeft de Voorlopige Commissie Nationale Parken het voorwerk afgerond om te komen tot een Nationaal Park op Texel. Het advies van deze commissie is aangeboden aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), die hierover een besluit moet nemen. Het advies luidt om De Duinen van Texel aan te wijzen als nationaal park in oprichting. De minister is hier in eerste instantie ook positief over en heeft nog advies gevraagd aan de gemeente Texel en diverse instanties.

Het gemeentebestuur heeft de minister laten weten in grote lijnen in te stemmen met het advies. Oorspronkelijk was er een negatieve houding tegenover het instellen van een nationaal park. Na veelvuldig en goed overleg met de commissie en andere belanghebbenden, ligt er nu een advies aan de minister dat op hoofdlijnen de goedkeuring van het gemeentebestuur heeft. De meerwaarde van de instelling van een nationaal park is gelegen in een integrale benadering van beheer en bestuur van het gebied, een nadruk op de samenhang van het gebied, versterking van draagvlak en kwaliteitsverhoging.

Gezien het lange voortraject, met de verschillende mogelijkheden voor inspraak, is na het besluit van de minister geen bezwaar of inspraak meer mogelijk.

Wanneer?

Naar verwachting van het ministerie kan dit jaar nog het Nationaal Park in Oprichting worden ingesteld. Dan kan de bijbehorende overleggroep aan het werk om een beheers- en inrichtingsplan voor het park op te stellen. In deze overleggroep zitten de diverse overheden (provincie Noord-Holland, Waterschap Hollands Kroon, Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen, ministerie van Defensie, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, gemeente), de Recreatie Stichting Texel (RST), de Robbenjager, EcoMare, en twee vertegenwoordigers van maatschappelijke sectoren op Texel (een namens de natuur- en milieuorganisaties, en een namens de agrarische sector). De overleggroep krijgt een onafhankelijke voorzitter.

De gemeente heeft in een brief aan de minister nog gepleit voor een vertegenwoordiger namens de Texelse bevolking als zodanig, aan te wijzen via de dorpscommissies. Het is nog niet bekend wat de minister hiervan vindt.

Begrenzing

Het nationaal park zal de duingebieden en De Dennen omvatten en is gebaseerd op de ecologische relaties tussen bos- en duingebied en aangrenzende gronden.

De noordelijke grens volgt de rand van de Eijerlandse Duinen (inclusief het gebied rond de vuurtoren) en omvat de strandvlakte ten oosten van de vuurtoren en een particulier natuurgebied bij Sebastopol ten westen van de Stengweg.

De duinvoet aan de zeezijde van de eerste duinreep vormt de westelijke grens. Het strand valt dus buiten het park behalve bij de Slufter en de Hors.

De zuidelijke grens volgt de laagwaterlijn, gaat verder langs de oostelijke rand van de droogvallende gronden in de Mokbaai en omvat het duingebied Schilbolsnol.

De oostelijke grens wordt gevormd door bos- en duinrand alsmede enkele wegen (Rommelpot, Rozendijk, Ruijslaan, Ruigendijk en Zanddijk) en omvat verder de natuurontwikkelingsgebieden. Er wordt opgemerkt dat dit een flexibele grens betreft.

Zolang de gronden die aangewezen zijn als potentieel natuurontwikkelingsgebied nog agrarisch in gebruik zijn, behoren ze niet tot het park. Pas na aankoop en omzetting van de bestemming, zullen ze tot het park worden gerekend.

Uitgangspunten beheer en inrichting

Het park zal de volgende functies hebben:

- een natuurfunctie, te weten het intensiveren van natuurbescherming en -ontwikkeling;
- een educatieve functie, namelijk het scheppen van mogelijkheden om kennis en waardering voor natuur en landschap te vergroten. Voor dit doel is er in ieder nationaal park een informatie- of bezoekerscentrum. Bezien zal worden in hoeverre EcoMare hiervoor in aanmerking komt;
- een recreatieve functie, te weten het bevorderen van die vormen van recreatie die gericht zijn op beleving van de aanwezige natuur- en landschapswaarden;

- een onderzoeksfunctie; dit betreft niet alleen diverse onderzoeken ten behoeve van het beheers- en inrichtingsplan, maar ook het bieden van mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek.

Voor andere gebruiksvormen die niet rechtstreeks onder een van deze functies vallen, zoals bijvoorbeeld militair gebruik, zullen in het overlegorgaan afspraken worden gemaakt.

Het budget dat door het ministerie beschikbaar wordt gesteld, bedraagt eenmalig f 960.000,- en jaarlijks f 518.500,-.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de behandelend ambtenaar mevrouw E. Lindenbergh (0222) 36 21 69.

Bron: Texelse Courant 28 augustus 1998.

Kleine Zwanen, uitgerust met satellietzenders, worden gevolgd om hun pleisterplaatsen onderweg in kaart te brengen

De reis van de Kleine Zwanen voert iedere herfst van hun broedgebieden in Noord-Rusland naar de overwinteringsplaatsen in West-Europa. Als ze in één ruk door zouden vliegen, dan duurde de trek maar twee dagen. Helaas kost het zoveel energie, dat de zwanen onderweg een paar weken moeten 'bijtanken'. Onderzoekers van het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek (NIOO) volgen dit jaar de Kleine Zwanen. Het is van internationaal belang om de ligging van de pleisterplaatsen van deze kwetsbare trekvogels te kennen, anders kan deze soort niet goed worden beschermd. De Kleine Zwanen onderbreken hun reis voornamelijk in de Baltische

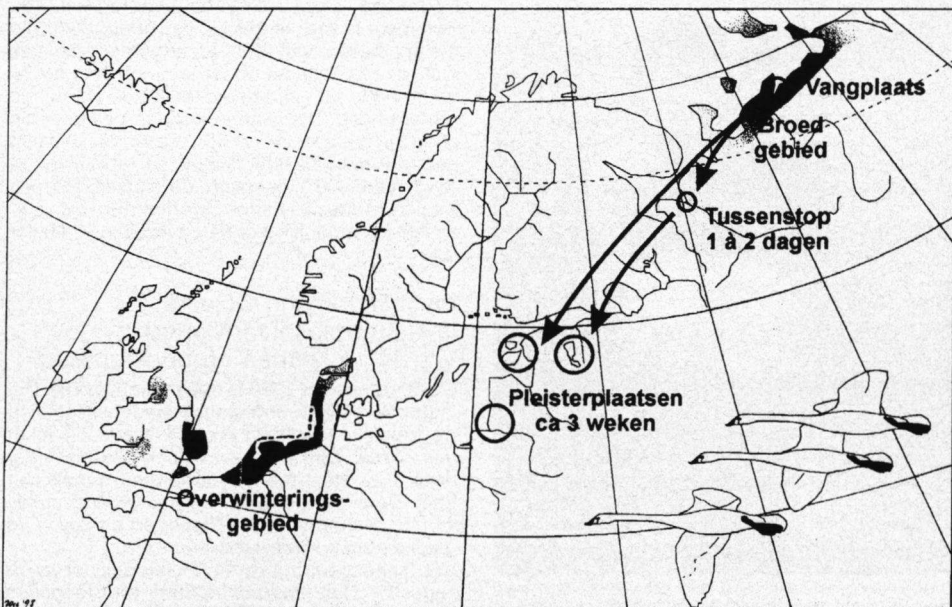
staten en vestigden daarmee een lange-afstandsrecord.

Deze trekvogels leggen ieder jaar de reis van West-Europa naar Noord-Rusland af en terug. Wat gebeurt er onderweg in de herfst? Op de terugweg stoppen ze een paar weken op pleisterplaatsen om zich vol te vreten voor de tweede etappe. Deze 'tankstations' blijken nu voornamelijk in de Baltische Staten te liggen. Op expeditie in Rusland rustten NIOO-onderzoekers deze zomer vijf mannelijke Kleine Zwanen uit met een satellietzender. Zo'n zender, 45 gram zwaar, zendt om de dag pulsen uit. Een satelliet pikt het signaal op, zodat de biologen gemakkelijk kunnen volgen waar de dieren heenvliegen.

De gezenderde dieren dienen als baken voor de onderzoekers. Waar één zwaan rust, rusten er meer. Eén van de onderzoekers verkende per vliegtuig de gebieden rond Sint-Petersburg waar signalen vandaan kwamen. Collega's uit Estland en de andere landen rond de Botnische Golf zochten in eigen land gebieden af op Kleine Zwanen.

Hoewel het in Nederland kan wemelen van de Kleine Zwanen (*Cygnus columbianus bewickii*), is de soort niet algemeen. Onderzoeker Bart Nolet: 'In Europa vliegen 25.000 tot 30.000 Kleine Zwanen rond. Wel tweederde deel daarvan overwintert in Nederland. De populatie neemt de laatste jaren toe, maar desondanks blijft het een klein aantal.'

Klein maakt kwetsbaar. De concentratie van dieren tijdens de herfsttrek maakt de soort nog kwetsbaarder. Veel Kleine Zwanen maken gebruik van dezelfde pleisterplaatsen. Mocht zo'n plek worden aangetast, dan is meteen een groot deel van de populatie de dupe. Daarom is het

Kleine Zwanen zijn reizigers van de eerste klasse. Hun broedgebieden bevinden zich in Noord-Rusland, terwijl ze een paar duizend kilometer verderop overwinteren in West-Europa. Onderweg doen ze pleisterplaatsen aan om bij te tanken.

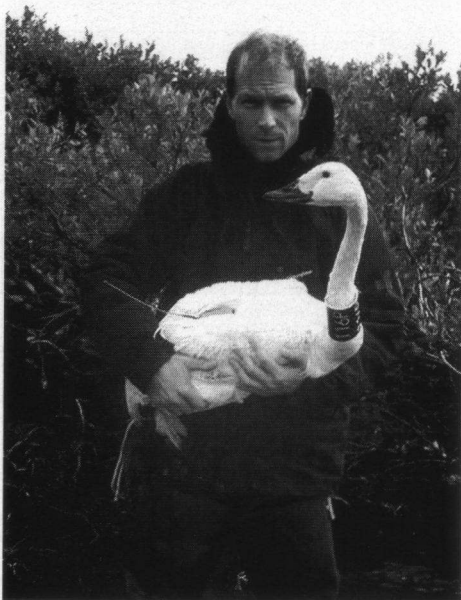
Een Kleine Zwaan heeft net een zender - code 'blauw' - gekregen. De vogel is in de rui en kan nog niet vliegen.
Foto: Oscar Langevoord.

van (internationaal) belang om die pleisterplaatsen te kennen om ze zo nodig te beschermen. Een belangrijk verzamelpunt voor vertrek van de zwanen is de delta van de Russische Petsjora, ten zuiden van Nova Zembla. Vanaf hier vliegen ze in formatie naar het zuidwesten. Zwanen zijn zware vogels van ongeveer zes kilo en zogenaamde flapvliegers. Ze vliegen wel zeventig kilometer per uur. De vogels verbruiken daardoor veel energie en moeten tijdens de trek bijtanken. NIOO-onderzoeker Marcel Klaassen: *'Bijtanken doen ze veel minder vaak dan wij dachten. Wij verwachtten dat de Kleine Zwanen niet zo snel zouden gaan! Ze hebben echt een ongelooflijk vliegrecord gevestigd. De oude zwanen-record-*

houder vloog 700 kilometer non-stop, maar één van de dieren met een zender vloog wel 1725 km achter elkaar. Hun vlieggasten zijn heel hoog en ze kunnen maar met een beperkte snelheid hun tank bijvullen. Van hun lichaamsgewicht kan nog geen kwart als brandstoftank dienen. Ze zijn stuk voor stuk met een krachttoer bezig.'

Onderweg lijken de zwanen vooral op waterplanten te foerageren. De voorkeur gaat uit naar Schedefonteinkruid, dat knolletjes vol energie vormt. Deze 'wateraardappels' graven ze op uit de bodem van meren en baaien. De afhankelijkheid van deze waterplant draagt bij aan de kwetsbaarheid van de Kleine Zwaan.

In de laatste week van september vertrekken de Kleine Zwanen onder luid geroep uit Rusland om, als alles meezit, ongeveer eind oktober in Nederland aan te komen. Vooral het Lauwersmeer is zeer in trek bij de vogels, 3500 kilometer vliegen van hun broedgebied. De trektocht is een riskante onderneming. Door het extreem natte jaar zijn de waterstanden in de meren erg hoog. De zwanen kunnen daardoor niet goed bij hun voedsel komen. Ze zitten nu te hongeren in de Baltische Staten en te wachten op wind mee. Als binnenkort de oostenwind gaat waaien, zullen de Kleine Zwanen hun reis voortzetten en eindelijk kunnen uitrusten in Nederland.

NIOO-onderzoekers Bart Nolet heeft een van de vijf zwanen met een zender in zijn armen. De kleine zender zit tussen de vleugels op de rug.
Foto: Oscar Langevoord.

Identified Flying Objects in Natuurmuseum Nijmegen Vogels herkennen en onderzoeken

Op 29 november 1998 is het aftellen voorbij. Dan lanceert het Natuurmuseum Nijmegen de nieuwe expositie Identified Flying Objects, die tot en met 24 mei 1999 is te zien. Tijdens de missie van deze 'IFO' staat het herkennen van vogels centraal. De expositie is een samenwerkingsproject van het Natuurmuseum Nijmegen en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Het Technocentrum vormt het middelpunt van de expositie. Hier staan computers en CD-spelers. Bezoekers kunnen er vogelspelletjes spelen en CD-ROM's met informatie raadplegen. Of Inter-

netpagina's bekijken van clubs die zich bezighouden met vogelonderzoek. De audio-apparaatuur maakt het publiek interactief wegwijs in de wereld van vogelgeluiden. Ervaar bijvoorbeeld het 'mishoorngeleui' van een Roerdomp. In de Chill out-hoek kan men vervolgens plaatsnemen op slaapstoelen en relaxen met rustgevend sfeerimpressies van vogelgeluiden. Waan je op een boot naar een waddeneiland. Beleef een zomerse dag in een bloemrijke weide. Geniet van het voorjaar in een bos. En ervaar de sfeer van een heldere, maar ijsig koude winterdag.

Natuurlijk zijn er talrijke voorwerpen uit de verzameling van het museum te zien: opgezette vogels, vogelschedels, nesten, foto's en sporen als veren en braakballen. De voorwerpen zijn opgesteld in zwevende vitrines. Het publiek ziet ze letterlijk vliegen! Er wordt veel aandacht geschonken aan het verschil tussen de soorten. Sommige voorwerpen hebben met opzet geen naamkaartje gekregen. Met behulp van een handleiding mag de bezoeker zelf proberen de vogels te benoemen.

In het Proefstation kan het publiek deelnemen aan het vogelexamen. Een videoproduktie laat vogels zien in hun natuurlijk omgeving. Welke vogel vloog daar in een flits voorbij? Van welke vogel zijn dit de pootafdrukken? En wie is die vroege vogel die uit volle borst zingt bij het ochtendgloren? Vogels herkennen in de vrije natuur blijkt vaak moeilijker dan het identificeren van een opgezette vogel.

Tegelijk met de expositie start een wervingscampagne voor vogeltellers. Jongeren kunnen deelnemen aan een cursus vogels herkennen die wordt gegeven in samenwerking met diverse natuurorganisaties. Een bezoek aan Identified Flying Objects vormt een belangrijk onderdeel van de cursus. Sovon hoopt met het samenwerkingsproject mensen meer plezier te laten beleven aan het kijken naar vogels.

Het Natuurmuseum is gevestigd in de Gerard Noodtstraat 121, Nijmegen, telefoon (024) 329 70 70. Openingstijden: maandag t/m vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en zondag van 13.00 tot 17.00 uur. Op zaterdag is het museum gesloten.

Genzenexcursies naar Gelderse Poort

De komende winter kunnen de fascinerende wilde ganzen weer van dichtbij worden bekeken. Het Natuurmuseum Nijmegen en het NABU-Naturschutzstation uit Kranenburg organiseren op verscheidene zondagen in december, januari en februari busexcursies naar de ganzen in de Ooijpolder en De Duffelt.

Tijdens de wintermaanden logeren er maar liefst 80.000 Kolganzen en Rietganzen in de Gelderse Poort, een gebied dat is uitgegroeid tot één van de belangrijkste pleisterplaatsen voor ganzen in West-Europa. Dit winterverblijf van de ganzen trekt ieder jaar veel bekijks. Helaas stappen veel toeristen in hun auto om de ganzen te bewonderen. Zodoende veroorzaken zij vaak opstoppingen op de kleine landwegen. De rust in het gebied wordt voortdurend verstoord. De ganzen slaan bovendien zo vaak op de vlucht dat de opbouw van voldoende energiereserves in gevaar komt. En die hebben ze juist hard nodig voor de trek terug naar hun broedgebieden in Siberië. Als alternatief voor het ganzenoerisme per auto hebben het Natuurmuseum en het Naturschutzstation besloten busexcursies te organiseren. De deelnemers kunnen zo op een comfortabele en aanschouwelijke manier kennismaken met de ganzen. Vorig jaar waren er maar liefst 3000 deelnemers, afkomstig uit heel Nederland en Duitsland. Reden genoeg om de komende winter opnieuw dit unieke evenement aan te bieden. Tijdens de bustocht vertellen de gidsen allerlei wetenswaardigheden over het gedrag van de ganzen en andere wintergasten in het rivierengebied. Onderweg wordt gestopt om de ganzen met verrekijker en telescoop van dichtbij te bekijken.

Na afloop kan men in het Natuurmuseum terecht voor Identified Flying Objects, een expositie over het herkennen en onderzoeken van vogels, in samenwerking met Sovon Vogelonderzoek.

De eerste ganzenexcursies zijn op zondag 13 en 20 december 1998. Verder zijn er excursies op zondag 3, 10, 17, 24 en 31 januari en op 7, 14 en 21 februari 1999. De excursies starten vanuit het Natuurmuseum en duren ongeveer 3 uur. Volwassenen betalen f 17,50 en kinderen (tot en met 14 jaar) f 12,50. Voor inschrijving of inlichtingen kunt u contact opnemen met het Natuurmuseum Nijmegen, Gerard Noodtstraat 121, 6511 ST Nijmegen, telefoon (024) 329 70 70, fax (024) 329 70 79.

Expositie 'Natuur in Beeld', 19 & 20 december

De natuurfotografenvereniging 'Natuur in Beeld' organiseert voor de zesde maal in haar 12½-jarig bestaan een weekend (19 en 20 december) voor natuurliefhebbers.

Hierbij zullen ruim honderdvijftig foto's die alle een bepaald facet van de natuur uitbeelden, worden tentoongesteld. Alle foto's zijn door de leden van de vereniging gemaakt in binnen- en buitenland.

Tevens wordt er doorlopend een diavoorstelling

gegeven met twee en acht projectoren, waarbij diverse natuurdiaseries van twintig en dertig minuten kunnen worden bekeken.

De expositie vindt plaats in het Gemeenschaps-huis 'De Moerkoal', Driezeeg 20, Berlicum, Noord-Brabant.

Openingstijden: zaterdag 19 december van 13.00 tot 18.00 uur en zondag 20 december van 10.00 tot 18.00 uur. Iedereen is welkom en de toegang is gratis.

■ Voor aanvullende informatie kunt u contact opnemen met de secretaris van 'Natuur in Beeld', Kees van Meurs, telefoon (073) 649 84 62 of 06 - 539 29 660.

Thijsssebeeld in vijver cadeau voor Wolkers

Texel is van plan Jan Wolkers op z'n 75ste verjaardag in 2.000 een bijzonder cadeau te geven. In dat jaar moet de onthulling van zijn kunstwerk in de vijver aan De Elemert naast de Thijssse-school plaatsvinden. B. en W. zijn bereid er f 60.000,- voor uit te trekken. De raadsleden adviseren er op 12 november over.

Eigenlijk was het de bedoeling dat het kunstwerk al in 1995 zou verrijzen, tijdens het Thijsssejaar. Wolkers had het glazen ontwerp al klaar, alleen kreeg de organiserende Thijsssestichting niet voldoende geld bij elkaar. De teller bleef steken bij f 72.000,-, terwijl het beeld, inclusief het fundament, in z'n geheel f 175.000,- kost. Pogingen om voor het resterende bedrag een sponsor te vinden mislukten, terwijl ook de bedrijven het gat niet wilden dichten.

Als de gemeente er f 60.000,- in stopt, verwacht het college dat Texelse bedrijven f 43.000,- wel bijeen zullen brengen. Het culturele aanzien van Texel stijgt immers door het beeld, vinden B. en W.

Dat het kunstwerk in de vijver na dat op de dijk van de Prins Hendrik Polder de tweede creatie van Wolkers op Texel wordt, is voor B. en W. geen belemmering. 'De gemiddelde Texelbezoeker wordt aan De Elemert intensiever met dit kunstwerk geconfronteerd.'

De plaatsing past in het voornemen van de gemeente de vijver flink onder handen te nemen. Het kunstwerk kan bij de herinrichting een mooi uitgangspunt vormen.

Om de kosten te dekken, zet de gemeente een aantal potjes op z'n kop, zodat nog geld overblijft voor andere kunst aankopen.

Bron: Texelse Courant 3 november 1998.

Aantal broedparen Lepelaars in Spanje

In het artikel over de Vos, de Lepelaar en de Fabeltjeskrant in Het Vogeljaar 46 (3) 1998 werd vermeld dat in Zuid-Spanje het aantal paren broedende Lepelaars toenam van vijfhonderd in 1977 en 1978, via zeshonderd in 1980 tot zeventienhonderd in 1997.

De laatste opgave is onjuist. Tijdens een studiereis inzake de mogelijke aantasting van watervogelgebieden in en rond het Nationaal Park van Doñana door bij de mijnramp van eind april 1998 vrijgekomen gevaarlijke zware metalen, wees Al-

berto Ruiz, de directeur van het park, me op recente telgegevens van het aantal nesten in de vanouds beroemde kolonie Pajareras van de Coto de Doñana. In 1996 waren er circa 1400 nesten en in 1997 en 1998 circa 1200 nesten van Lepelaars. Als gevolg van droogte in de jaren 1991 tot en met 1995 waren de aantallen nesten hier teruggelopen tot ongeveer vijftig. Samen met de vijfhonderd nesten in de Marismas van de Huelva en de nieuwe kleinere kolonies bij Ayamonte nabij de Portugese grens (tachtig nesten in 1997) en bij Cadix (honderd nesten in 1997), telt de Spaanse populatie nu tegen de tweeduizend nesten.

Net zoals de Nederlandse lepelaarpopulatie is de Spaanse dus recent ook sterk toegenomen. In de regentijd voorafgaande aan de broedseizoenen 1996, 1997 en 1998 waren de regenhoeveelheden in het park bijzonder groot: 960, 800 en 710 mm tegenover 530 mm gemiddeld sinds de metingen in 1970-1971.

Ernst Poorter.

Herhaling van enerverende vijftiendaagse vogelreis naar India in februari 1999

In Het Vogeljaar nummer 5 van 1997 werd een reis naar India aangekondigd. Deze reis heeft plaatsgevonden en was een groot succes. Ruim 230 vogelsoorten werden waargenomen en ook vele reptielen en zoogdieren. In Corbett Nationaal Park werden de meeste reptielen en zoogdieren waargenomen waaronder Moeraskrokodil, gaviaal, verschillende soorten herten, kuddes wilde Olifanten en niet te vergeten Tijgers. Ondanks deze spectaculaire waarnemingen overheersten ook hier de waarnemingen van vele soorten stootvogels, spechten en zangvogels. In Naini Tal zagen wij vele vogelsoorten van de Himalaya-gebergtebossen en onbegroeide bergen zoals Monniksgieren, Lammergieren en Himalayagieren, naast tal van bosvogels.

Door het El Niño-effect was in Bharatpur een aantal soorten overwintersaars niet eens aanwezig en bleven de grote kolonies Indische Nimmerzatten en andere ooievaars en reigers onbezet. Desondanks was de vogelrijkdom overweldigend. De Siberische Kraanvogel was aanwezig met drie wilde exemplaren, waaronder een jong. Ook gewone Kraanvogel, Saruskraanvogel en vele reigers, steltlopers en eenden lieten zich volop bewonderen en fotograferen.

De reis zal daarom in februari van 1999 worden herhaald waarbij nog veel meer waarnemingen worden verwacht dan in 1998. De normale situatie met de broedkolonies is hersteld (de kolonies worden eind oktober al bezet) zodat er ook nog meer stootvogels als Witbandzeearend, Bastaard- en Keizerarend zullen zijn dan in 1998.

Het precieze reisschema is nog niet bekend maar uiteraard wel de data en de te bezoeken gebieden. Op het programma staan het uiterst vogelrijke tijgerreservaat Corbett, het wereldberoemde Keoladeo Nationaal Park, ook wel 'Bharatpur' en het berggebied Naini Tal. Ook be-
zoeken

ken wij de watervogelgebieden Sultanpur en Parmanu (de laatste in 1998 nog goed voor de Indische Schaarbek).

Onderweg doen wij ook de stad Agra aan met een bezoek aan de wereldberoemde Taj Mahal, een absolute 'must' voor iedereen die India bezoekt.

Omdat wij maar weinig gebieden bezoeken, maar overal wel langere tijd verblijven, hoeven wij maar weinig met de auto te reizen. Wij zullen veel wandelen en soms fietsen. De wandelingen zullen niet zwaar zijn. Ook is in Bharatpur vervoer per riksja mogelijk. In Corbett staan tochten per jeep en/of Olifant op het programma. Uiteraard wordt de gehele reis begeleid door deskundige gidsen.

Wij verblijven in hotels midden in Corbett Nationaal Park, op 200 m van Bharatpur en midden in Naini Tal.

Reisduur: 30 januari tot en met 13 februari 1999. De prijs hangt af van de groepsgrootte maar zal niet meer zijn dan f 3950,- per persoon. Daarbij zijn inbegrepen: vlieg-reis, alle transport in India. Verder hotels volpension en alle entrees voor parken. Nadere informatie bij de redactie van het Vogeljaar. Liefst schriftelijke aanvragen.

Knobbelzwaan niet vogelvrij

Noord-Holland verbiedt vanaf 1 januari komend jaar het schieten van Knobbelzwanen.

Onderzoek heeft uitgewezen dat de verwachte schade door de dieren meevalt. Commissaris van de Koningin J. van Kemenade komt met zijn besluit voor een deel tegemoet aan de bezwaren tegen het doden van de vogels. De provincie gaf maart 1998 vergunningen af om tot 1 augustus 2000 Knobbelzwanen te kunnen schieten. De dieren veroorzaken volgens de provincie en boeren schade in de landbouw. Ze eten bij voorkeur pas ingezaaid gras, vertrappen landbouwgronden en laten zulke kruidige uitwerpselen achter dat er lange tijd niets meer wil groeien op die plek (ANP).

Bron: De Gooi- en Eemlander, 28 oktober 1998.

Gemeente Eibergen wil de Berkel aantrekkelijk maken voor IJsvogels

De gemeente Eibergen gaat midden volgend jaar een acht meter brede geul graven langs zo'n vijfhonderd meter Berkel ter hoogte van de Nieuwe Maat, grenzend aan het centrum van Eibergen. Hiernaast wordt een vijf meter hoge zanderige wal van zeventig meter lang aangelegd. Met dit plan voor natuurontwikkeling hoopt Eibergen de IJsvogel en de Oeverzwaluw naar de Berkel te lokken.

Het Biologisch Station Zwilbrock heeft in opdracht van de gemeente Eibergen een plan voor natuurontwikkeling langs de oevers van de Berkel opgesteld. Het Waterschap Rijn en IJssel gaf toestemming aan de gemeente Eibergen voor het graaf- en grondverzetwerk.

De geul wordt parallel aan de Berkel gegraven, waardoor een eiland in het midden ontstaat. Dit stuk land moet worden verhard met steen en er

komt een pad naar toe te lopen, zodat het eilandje kan worden onderhouden.

Tevens wordt er een steile oever van zo'n vijf meter hoog gemaakt waar boven op een afrastering van zeventig meter lang wordt geplaatst. Naast de zandwal worden laagblijvende struiken zoals Sleedoorn en Hondсроos aangeplant. Daarnaast wordt een houtwal aangelegd.

Een zanderige oever is voor de in Nederland vrij zeldzame IJsvogel en Oeverzwaluw een geschikte plek om te broeden. Het duurt echter nog wel een tijd voordat de vogels daadwerkelijk langs de Berkel zullen nestelen. De gemeente Eibergen begint midden volgend jaar met de aanleg van de geul en de zandwal.

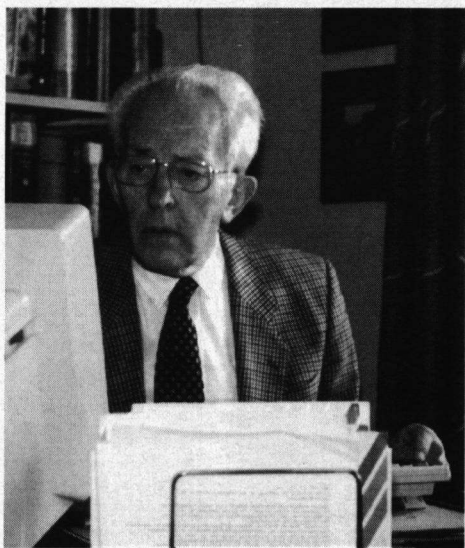
Het duurt daarna ook nog een tijd voordat de beplanting zo is gegroeid dat vogels er kunnen nestelen.

Bron: De Gelderlander 27 augustus 1998.

4 FEBRUARI 1929 - 25 SEPTEMBER 1998

Geert A.H. de Groot overleden

Op 25 september 1998 overleed op 69-jarige leeftijd Geert Anne Hilbrandus de Groot uit Hoogland. Bij verscheidene lezers van 'het Vogeljaar' zal zijn naam bekend zijn. Na Roermond en Heerlen kwam deze uit Friesland afkomstige onderwijzer terecht in Hoogland waar hij directeur van een basisschool werd. De Groot had een grote belangstelling voor de natuur. Hij was echter niet een man die bekendheid verwierf door zijn werk in landelijke bekende organisaties.

Geert A.H. de Groot.

Hij was vooral geïnteresseerd in de mens achter de natuurbeschermer en had vele goede contacten in kringen van de ouderen onder hen. Vooral natuurschrijvers van het begin van deze eeuw hadden zijn belangstelling. Daarbij hoorden de Friezen Reinder de Stoppelaar en Rinke Tolman, van wie hij vrijwel alle publicaties bezat.

Na het overlijden van Jan Vriens in 1992 schreef Geert de Groot een 'in memoriam' voor deze natuurschrijver in 'het Vogeljaar' nr. 41 (3). Door zijn grote belangstelling voor en kennis van leven en werk van zijn collega-'Fries-om-utens' Rinke Tolman raakte Geert de Groot betrokken bij de tentoonstelling in 1991 in Soest over Tolman als natuurschrijver en veldbioloog ter gelegenheid van diens honderste geboortjaar. De Groot schreef daarbij samen met zijn vriend P.H. Veen het aardige boekje 'Rinke Tolman, de wandelaar in weer en wind' in 1991.

Door het herhalen van deze expositie in het Friese Wytgaard, het dorp waar Tolman sterk betrokken raakte bij 'fjild en fûgels', kwam ik in contact met Geert de Groot. Onze intensieve correspondentie leverde ook enkele bijdragen van zijn hand op voor 'Vanellus', het tweemaandelijks blad van de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW). Bij het ter perse gaan van het Vanellus-nummer met het tweede deel van een artikelenreeks over Gerrit Bosch, medeoprichter van het Fries Natuur(historisch) Museum in 1923 en van de BFVW in 1947, bereikte ons het droeve bericht van zijn overlijden.

Sake P. Roodbergen, Akkrum.

De volgende artikelen schreef Geert de Groot voor ons tijdschrift:

Groot, G.A.H. de (1986): Arie Gerrit Schoonderbeek 1887-1986. *Het Vogeljaar* 34 (6): 275-278.

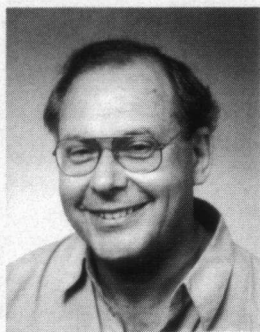
Groot, G.A.H. de (1988): Sjoerd Kuperus: 'Hij die de tekening vorm gaf'. *Het Vogeljaar* 36 (5): 214-218.

Groot, G.A.H. de (1989): 'De natuur is sterker dan de leer of de lof van het veldwerk.' (Nikolaas Tinbergen). *Het Vogeljaar* 37 (4): 166-168.

Groot, G.A.H. de (1993): Johannes Antonius Jan Vriens. *Het Vogeljaar* 41 (3): 103-105.

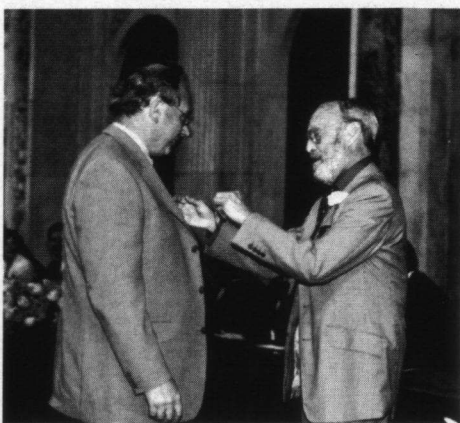
Jaap Zwier onderscheiden met de Zilveren Anjer

Op 25 juni 1998 is drs. J.H.H. Zwier in het Koninklijk Paleis op de Dam te Amsterdam door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden onderscheiden met de Zilveren Anjer.

Drs. J.H.H. Zwier.

Jaap Zwier, eerst onderwijzer en nu werkzaam bij een pedagogische academie begon in de jaren zestig historisch materiaal te verzamelen over natuuronderzoek in ons land. Overal lag het kostbare materiaal van vóór de Tweede Wereldoorlog verspreid en ging soms verloren.

Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden reikte op 25 juni 1998 de Zilveren Anjer uit aan Jaap Zwier.

Toen de herdenking van Thijsse eeuwfeest in 1965 plaatsvond veroorzaakte dit op het juiste moment bij Jaap Zwier een nieuwe impuls, de drang om het overal verstrooide materiaal bij elkaar te brengen. Eerst alleen maar boeken, later ook tijdschriften en notities.

Daaruit ontstond de Stichting Heimans en Thijsse Bibliotheek en Archief. Met zijn goede historische basis kon hij de ontwikkelingen in de natuur- en milieubescherming goed begrijpen en daardoor kan hij ook de strategie voor de toekomst beter ontwikkelen.

Weer een nieuwe stichting lag niet direct in de bedoeling en vijf jaar geleden is daar een goede oplossing voor gevonden dank zij een fusie. De stichting ging toen op in de reeds bestaande Heimans en Thijsse Stichting.

Bij deze documentatie over natuurstudie, natuurbehoud, natuurbewaking en -bescherming en aanverwante onderwerpen en bij het beheer en de ontsluiting daarvan, speelt Zwier nu al jaren een animerende en centrale rol. Thans beschikt de stichting dankzij zijn onvermoeibare verzamelactiviteiten over 150 meter boekenplank met boeken en tijdschriften op het gebied van natuurstudie en veertig meter archief. Elke week is een team van vrijwilligers een dag in de week onder zijn leiding aan het werk. Regelmatig worden bibliotheek en archief geraadpleegd voor studies over en artikelen van personen, die zich in de laatste eeuw met deze deelgebieden hebben beziggehouden.

Velen hebben de drager van de Zilveren Anjer gelukgewenst tijdens de informele receptie ten paleize, waaronder Koningin Beatrix die zich met de laureaat lange tijd onderhield over het grote genoegen, dat zij heeft beleeft aan de Verkade-albums.

Ook de redactie van *Het Vogeljaar* hoopt samen met het bestuur van de Heimans en Thijsse Stichting en vele anderen dat Jaap Zwier zijn noeste arbeid nog vele jaren zal kunnen voortzetten.

De Heimans en Thijsse Stichting heeft een tehuis gevonden in het Instituut voor Natuureducatie. Het secretariaat en de bibliotheek bevindt zich in het Hugo de

Vries-Centrum, Plantage Middenlaan 2 c, 1018 DD Amsterdam, (020) 622 81 15 en is elke vrijdag geopend van 9.30 tot 17.00 uur.

De Heijmans en Thijssen Stichting geeft een Nieuwsbrief uit. Van dit mededelingenblad is in juli 1998 nummer 14 verschenen en wordt driemaal per jaar aan donateurs toegezonden samen met uitnodigingen voor diverse manifestaties waaronder de uitreiking van de Heijmans en Thijssen Prijs. Om donateur te worden maakt men per jaar minimaal f 25,- over op postgiro 3 831 069 ten name van de Heijmans en Thijssen Stichting, Amsterdam.

Werkgroep Roofvogels Nederland steunt Malta

Op de laatste Landelijke Roofvogeldag vertelde Erwin van Maanen over de ernstige misstanden op Malta. Jaarlijks worden tijdens de trek tienduizenden beschermde (stoot)vogels doodgeschoten waaronder Wespenvoeten en Boomvalken die in ons land broeden. De Werkgroep Roofvogels Nederland heeft inmiddels contact opgenomen met enkele vogelbeschermers op Malta en steun aangeboden. Ook BirdLife International voert actie op Malta om de vogelbescherming op Malta op de been te houden en moreel te ondersteunen. Het Vogeljaar blijft Malta vanaf het 'eerste uur' steunen.

Lesbrief met informatie over stootvogels

De Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN, Postbus 54, 8426 AD Appelscha) heeft een eenvoudige lesbrief samengesteld met basisinformatie over de meest algemene soorten stootvogels.

Omdat de belangstelling voor stootvogels met de dag groeit, zal aan het voorlichtingsmateriaal voor kinderen van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs meer aandacht worden besteed. Concreet komt het er op neer dat de werkgroep een boekje (16 à 20 bladzijden) wil uitbrengen waarbij een set kleurenafbeeldingen van stootvogels wordt gevoegd. Het ligt in de bedoeling het infomateriaal op aanvraag kosteloos te verstrekken.

De Provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Utrecht en Flevoland hebben inmiddels positief gereageerd. Het kinderboekje wordt geschreven door de WRN-huisschrijver Rob Bijlsma. Het ligt in de bedoeling dat op de komende Landelijke Roofvogeldag op 6 februari 1999 het boekje in de Stadsschouwburg van Meppel wordt gepresenteerd.

Territoriale Buizerden

Vrijwel jaarlijks gebeurt het dat trimmers, wandelaars en/of fietsers worden aangevallen door een stootvogel (zie ook Het Vogeljaar 46 (3): 136). Meestal gaat het hier om territoriale Buizerden die in de onmiddellijke omgeving een nest hebben. Meestal loopt het met een sissers af. Maar afgelopen voorjaar werd een Buizerd bij Elburg met goedkeuring van de Provincie doodgeschoten omdat de vogel een gevaar zou zijn voor de omgeving. Het gebeurt maar een paar keer per jaar dat een stootvogel dergelijk aanvallend ge-

drag vertoont. De verwondingen bleven tot nu toe beperkt tot een paar krabben in het ergste geval. De media-aandacht was echter enorm. De belangrijkste theorie is dat bij agressieve Buizerden sprake is van een gerevalideerde asielsvogel. Door de omgang met de mens zou de vogel de aangeboren schuwheid hebben verloren. Deze theorie staat echter ter discussie.

De Werkgroep Roofvogels Nederland heeft het Vogelrekstation toestemming gevraagd om gerevalideerde asielsvogels die weer worden uitgezet te voorzien van een kleurring. Er kan dan worden bekeken of er inderdaad sprake is van afwijkend gedrag bij voormalige asielsvogels.

Voorbesprekingen met het Vogelrekstation en de vogelasielers hebben er voor gezorgd dat het onderzoek binnenkort kan worden gestart.

Bron: Marie Quist in 'De Takkeling' 6 (3): 179-180 (1998). Zie ook het Veluws Dagblad van 9 juni 1998.

Belgische nieuwjaarskaarten 1999

Alle vrienden van de Belgische Vogelbescherming kennen zo langzamerhand wel de wenskaarten die elk jaar weer opnieuw zich van een groot succes verzekerd weten.

Vijf originele natuurtekeningen van François Desbordes, de beroemde vogeltekenaar, werden speciaal voor de Belgische Vogelbescherming gekozen. De wenskaarten illustreren enkele geliefde vogelsoorten, namelijk Groenling, Grote Gele Kwikstaart, Koperwiek met Zanglijster, Roodborstje en Ringmussen in gezelschap van hoenders.

Door het kopen van één of meer pakjes van vijf dubbele wenskaarten, omslagen en tussenbladen inbegrepen, kan men de Belgische Vogelbescherming een grote dienst bewijzen.

Een pakje kost slechts Bfr. 150 (in België) of Bfr. 250 (voor Nederland en andere landen). Elke nieuwe bestelling dient gepaard te gaan met de betaling op rekening 000-0296 530-01 van het Koninklijk Verbond voor de Bescherming van de Vogels, Veeweidestraat 43-45, B-1070 Brussel, België. Vanuit Nederland kan dit per giro worden overgemaakt.

Trek, overwintering en gedrag van Gierzwaluwen in Afrika

In het Belgisch ornithologisch tijdschrift 'Oriolus' 64 (2): 37-56 (juli 1998) verscheen kortgeleden een artikel van Paul Herroelen getiteld 'Trek, overwintering en gedrag van Gierzwaluwen *Apus apus* in Congo en zuidelijk Afrika'.

Wij vonden het artikel van twintig bladzijden dermate interessant dat wij de vrijheid hebben genomen de samenvatting van dit artikel integraal over te nemen voor onze lezers.

De auteur verbleef negen jaar (1950-1960) in de Evenaarsprovincie (Kongo) en bestudeerde er het gedrag van Gierzwaluwen, waarvan hij 28 specimens verzamelde, die hij later vergeleek met balgen uit Tervuren, Brussel en New York. De identificatie van gierzwaluwen in Centraal-Afrika blijft moeilijk wegens de onderlinge gelijkenis van soorten en de aanwezigheid van afwij-

kende individuen. De fenologie van de herfsttrek in Afrika (vanaf 20° NB) wordt samengevat in tabel 1, die in Kongo in tabel 2 (voor- en najaar). De doortrek naar de overwinteringsgebieden vindt plaats in de periode september-november. Zoals in Europa bepalen de weersomstandigheden in Afrika de zichtbare aanwezigheid van de soort; zo kan ze massaal optreden gedurende of juist na een storm, na hevige regens of bij het uitzwermen van mieren of termieten.

Algemeen wordt aangenomen dat Gierzwaluwen de nacht doorbrengen in gunstige luchtlagen, maar het is mogelijk dat ze dit ook doen in holle bomen. Het overwinteringsgebied van de Europese populatie ligt hoofdzakelijk ten zuiden van de evenaar vanaf breedtegraad 4° ZB in Kongo, het zuid-oosten van Kenia, Tanzania en Malawi zuidelijk tot de Kaap. Verplaatsingen ten noorden van de evenaar in de periode november-januari kunnen volgens Gatter (1978b) worden toegeschreven aan midwintertrek veroorzaakt door voedseltekort. De voorjaarstrek in Kongo komt op gang in de loop van januari en bereikt een hoogtepunt in maart-april; de laatste vogels worden tot diep in mei waargenomen. Overzomerling in Centraal-Afrika is weinig waarschijnlijk (contra Cramp 1985); de zes gevallen in juni en juli worden beschouwd als uitzonderingen. Bij de meest verzamelde vogels waren de gonaden in rusttoestand tot in april maar uitingen van seksueel gedrag - onder meer luidruchtige achtervolgingsvluchten - werden geobserveerd vanaf midden december.

Onderhuidse vetvorming komt voor van september tot april maar schijnt niet de regel te zijn, hoewel één exemplaar zeer vet was begin december. Het gemiddeld gewicht van augustus tot april schommelt tussen 37,5 en 40,5 g (min. 30 g, max. 50 g) De rui van de handpennen kan in augustus beginnen en eindigt in de periode januari tot april; tweedejaarsvogels hebben daarbij een lichte voorsprong op de adulten. De terugmeldingen van 108 Gierzwaluwen zijn weergegeven in tabellen 7, 8, 9 en op drie kaarten (figuren 3, 4, 5: juli-oktober, november-maart en april-juni). De data bevestigen de doortocht van Gierzwaluwen in Centraal-Afrika van juli tot oktober, op weg naar hun winterkwartieren en de terugkeer vanaf januari tot in mei. De gegevens uit Noord-Afrika bevestigen dat die terugkeer tot in juni kan duren.

Ruim 90% van de geringde Gierzwaluwen komt om in Afrika (tabel 11). Bijna tweederde van de geringde vogels waren binnen de vier jaar uitgeschakeld, terwijl de overigen een grotere kans maakten een hogere leeftijd te bereiken (tussen de tien en elf jaar).

Uit de gepubliceerde ringtotalen blijkt ook dat alleen Groot-Brittannië vanaf 1977 hier een blijvende inspanning heeft geleverd bij het ringen van Gierzwaluwen.

Kunstwand voor Oeverzwaluwen in Recreatiegebied Het Twiske, Oostzaan

De kunstwand voor Oeverzwaluwen in het Recreatiegebied Het Twiske te Oostzaan, waarvoor de Stichting Het Vogeljaar in 1993 een financiële

bijdrage beschikbaar stelde, heeft het afgelopen broedseizoen gunstige resultaten opgeleverd.

In het voorjaar van 1997 maakten, na een aanvankelijke leegstand gedurende de eerste drie seizoenen, een tweetal broedparen gebruik van de kunstwand. Samen brachten ze tien jongen groot. Afgelopen voorjaar werden echter de stoutste verwachtingen van de Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek' overtroffen. Het aantal broedparen vernegenvoudigde. Er werden achttien bezette nestgangen vastgesteld en men is er dan ook uiterst gelukkig mee. Naar schatting brachten deze broedparen 70 tot 75 jongen groot. De gekozen locatie blijkt uiteindelijk prima te zijn en men verwacht, dat bij voortzetting van de huidige gunstige ontwikkeling de kunstwand over één of twee jaar volledig zal zijn bezet.

■ Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek', Pers- en Propaganda Commissie, Roel Staats, coördinator, Loggerstraat 46, 1503 KE Zandam (075) 617 89 06.

Gemeente Bunschoten onderhoudt wand voor Oeverzwaluwen

Zoals in Het Vogeljaar 46 (2): 72-74 wordt vermeld, heeft de gemeente Bunschoten op mijn verzoek als redactielid in april 1998 een oeverzwaluwwand aangelegd. Het broedsucces was groter dan in het vorige broedseizoen in de spontaan ontstane wand. Naar schatting vlogen 1300 à 1500 jonge Oeverzwaluwen uit op het industrieterrein De Haar te Bunschoten.

Op 17 augustus 1998 is er een afspraak gemaakt met de afdeling Grondgebiedzaken dat de wand volgend jaar begin april opnieuw recht zal wor-

Naar schatting vlogen dit jaar 1300 à 1500 jonge Oeverzwaluwen uit op het industrieterrein De Haar te Bunschoten. Foto: Wim Smeets.

den afgestoken. Deze wand zal dan eind april 1999 weer geschikt zijn voor bewoning door de Oeverzwaluwen. Op 18 augustus 1998 zaten er 128 complete nestgangen in de zuidwand, 26 in de oostwand en 62 in een nieuw spontaan ontstane wand (recht afgestoken achtergelaten bij aanvang van de bouwvakvakantie). De werkzaamheden werden daarna tot in september stopgezet. In totaal waren er zeker 216 broedende paren met jongen.

Op 9 september 1998 heb ik een onderhoud gehad met het hoofd van afdeling Natuur- en Milieu-Educatie van de gemeente Bunschoten. Deze heeft grote interesse getoond voor de aanleg van een kunstwand op de locatie Koenraadswetering met de mogelijkheid om er tegenover een schuilhut te bouwen zodat schoolkinderen de wand van dichtbij kunnen bekijken (educatie). De wand dient zoveel mogelijk het uiterlijk te krijgen van de nu bestaande 'natuurlijke' wand in de opgespoten grond.

Op 14 september 1998 sprak ik met de wethouder die is belast met Natuur- en Milieuzaken. Deze is zeer geïnteresseerd en hij verzocht mij een onderzoek te doen naar de kosten, soorten wanden, enzovoort. De wethouder stelde een ambtenaar ter beschikking om met mij te coördineren en te overleggen omtrent bestemmingsplannen, provinciale voorschriften, verkeerssituatie en dergelijke. De locatie Koenraadswetering ligt moeilijk doordat een wijziging van het bestemmingsplan dan wellicht noodzakelijk zal zijn. Op de huidige plaats bij het industrieterrein De Haar is er zeker een mogelijkheid volgens de wethouder, als daar het nu nog aanwezige zand is afgegraven.

Op 15 september waren er nog twee paren die hun jongen in de nestgangen voerden.

Op 20 september verlieten de laatste Oeverzwaluwen de wand.

Voorlopig plan

Het realiseren van een kunstwand voor Oeverzwaluwen aan de oostzijde van de gemeente Bunschoten, waarbij de mogelijkheid voor kinderen bestaat de Oeverzwaluwen van dichtbij en in verscheidene stadia te bekijken zonder al te veel hulpmiddelen.

Redenen

Het gebied aan de oostkant van de gemeente is blijkbaar een zeer geschikte biotoop voor de Oeverzwaluwen. Boven het uitgestrekte, vlakke grasland leven vele insecten. Het daarop foerageren is zeer goed mogelijk doordat er bijna geen obstakels zijn in de vorm van bomen, boerderijen en andere bouwsels.

De 'natuurlijke' wand die er nu is, verdwijnt in de loop van 1999 of in 2000 doordat het zand dan volledig is afgegraven voor bouwprojecten. Deze nestgelegenheid voor Oeverzwaluwen in de omgeving is dan volledig verdwenen.

Thans ben ik bezig nadere gegevens te verzamelen over kunstwanden voor Oeverzwaluwen in de omgeving en ervaringen die men er heeft opgedaan. Heeft u ervaringen met een dergelijke kunstwand en wilt u die uitwisselen? Neem dan contact op met mij, zodat ik zoveel mogelijk

gegevens kan aandragen, zodat de wand er zo natuurlijk mogelijk uit zal zien.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, (033) 298 31 47.

Doe mee met handtekeningenactie: petitie aan Europees Parlement en Franse Regering

In ons vorige nummer (bladzijden 145-146) vroegen wij hulp van onze lezers en vogelwerkgroepen handtekeningen te verzamelen in verband met de verlenging van de jacht op trekvogels in Frankrijk. Velen reageerden, velen waarvan wij het verwachten reageerden nog niet. Ook Natuurmonumenten heeft op ons verzoek gereageerd.

De actie loopt tot eind februari 1999. Haast u en vraag per briefkaart aan Jaap Taapken, Bilderdijkstraan 25, 3743 HR Baarn een formulier voor handtekeningen aan en kopieer daarvan zelf zoveel mogelijk om tijdig zoveel mogelijk handtekeningen te kunnen verzamelen. Voor nadere uitleg: zie ons vorige nummer.

Betaling abonnementsgeld 1999

In dit nummer treft u de bekende acceptgirokaart aan. Deze acceptgirokaart kan worden gebruikt voor het overmaken van uw abonnementsgeld 1999. Het abonnementsgeld 1999 bedraagt f 27,50. In deze tijd eigenlijk een belachelijk laag bedrag dat alleen maar mogelijk is omdat al onze medewerkers geen financiële vergoeding vragen.

Jaarlijks zijn er veel abonnees die ons extra willen steunen om ons wat meer armslag te kunnen verschaffen. Zij maken een hoger bedrag over dan het vereiste abonnementsgeld. Nu wij onze 46ste jaargang afsluiten is het van sommigen een heel originele geste ons voor elke verschenen jaargang een extra gulden over te maken.

Op de acceptgirokaart heeft u alleen maar het bedrag en uw gironummer in te vullen, waarna deze na ondertekening kan worden verzonden. Wij zullen u zeer erkentelijk zijn als wij uw overmaking uiterlijk aan het begin van dit nieuwe jaar mogen ontvangen.

Mocht de acceptgirokaart zoek zijn geraakt, dan kunt u het bedrag van f 27,50 (of meer) overmaken op girorekening 964 472 ten name van Het Vogeljaar te Hedel.

Nieuwe abonnees ontvangen na overmaking van het abonnementsgeld 1999 zo lang de voorraad strekt gratis de nieuwe veertiendaagse Vogelkalender 1999 ter waarde van f 15,-.

Er is een achterstand ontstaan die wij binnenkort hopen in te lopen.

Inspectie en onderhoud van bomen in de herfst

Het seizoen van paddestoelen en vallende bladeren is aangebroken. Een goed moment om uw bomen te controleren op houtrot en conditie. Als er paddestoelen op de boom groeien, is dat vaak een teken van houtrot. Groeien ze onder de boom, dan is dat juist gunstig. Het is ook gunstig, als een boom tot laat in de herfst zijn bladeren groen houdt. Bomen die nu al helemaal kaal zijn, kunnen conditieproblemen hebben. Afgevalen blad is overigens nog steeds nuttig voor de boom en kan dus beter blijven liggen. Het is nu géén goed moment om bomen te snoeien, wel om te (ver)planten of de bodem te verbeteren. Als u twijfelt aan de toestand van uw boom, vraag een boomverzorger om advies.

Voor- en najaar zijn de drukste perioden voor de Bomenstichting, omdat dan de meeste vragen binnenkomen over het wel en wee van bomen. Mensen kunnen bezorgd zijn over de gezondheid van hun boom of ze vinden een boom lastig en vragen zich af of daar wat aan te doen is. Ook zijn er natuurlijk veel vragen over het onderhoud van bomen. De Bomenstichting heeft een zogenaamd herfstpakket samengesteld van folders, die antwoord geven op de meest gestelde vragen. De titels van de folders zijn: Bomen & paddestoelen, Bomen & bladeren, Bomen & snoeien, Bomen & buren, Bomen & vruchten. U kunt deze serie folders bestellen door f 12,50 over te maken op giro 2 108 755 ten name van Bomenstichting te Utrecht onder vermelding van 'herfstpakket'. Hierna volgen alvast enkele adviezen over bomen en paddestoelen.

In deze tijd van het jaar groeien er paddestoelen op veel oude of beschadigde bomen. Dit kan een teken zijn, dat een rottingschimmel bezig is de boom inwendig te verteren. Zo'n schimmel doet het hele jaar onzichtbaar zijn werk, maar verradt zich in de herfst, als hij bloeit. De paddestoelen zijn het bewijs, dat er een schimmel in de boom groeit. Soms zijn ze overduidelijk aanwezig, zoals de Honingzwam en de Reuzenzwam; soms zijn het kleine, donkere knopjes zoals de Houtskoolkorstzwam, maar alle drie deze zwammen zijn uiteindelijk dodelijk voor een boom. Er zijn echter ook schimmels, zoals de Bundelzwam en diverse soorten elfenbankjes, die alleen op het dode hout van levende bomen groeien en daarom geen kwaad kunnen. Wie paddestoelen aantreft op een boom, kan het beste advies vragen aan een boomverzorger. Die weet om welke schimmel het gaat en of die schadelijk is. En als het om een gevaarlijke parasiet gaat, kan de boomverzorger ook bekijken, hoe ernstig de boom is aangetast.

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn, dat het weghalen van de paddestoelen geen nuttig effect heeft. De schimmel groeit immers binnenin de boom en kan zijn 'bloemen' wel missen.

Hoewel schimmels vaak in verband worden gebracht met bederf, zijn het in feite nuttige opruimers van afval. Als schimmels een levende boom aantasten en in de loop van enkele jaren afbreken past dat niet binnen onze verwachting. Maar het nut van schimmels is duidelijk te zien

aan een stronk van een omgezaagde boom of een afgebroken tak, die vol met paddestoelen zit. Nutteloos dood hout wordt op die manier geschikt gemaakt voor hergebruik. De schimmels, die dood hout verteren, zijn andere soorten dan de gevaarlijke voor de levende bomen in de buurt. Het is echter wel aan te raden, de levende bomen goed te beschermen, omdat ze in verzwakte toestand wel aangetast kunnen worden door zogenaamde zwakteparasieten.

Wie uit wil zoeken of bepaalde zwammen gevaarlijk zijn voor levende bomen, kan het boekje 'Houtrot in bomen' gebruiken. Daarin staan de meeste parasitaire schimmels beschreven, met het effect dat ze op een boom hebben. Dit boekje kunt u bestellen door f 27,50 over te maken op postbankrekening 2 108 755 van de Bomenstichting in Utrecht onder vermelding van de titel.

De Bomenstichting krijgt ook vragen over paddestoelen, die niet op dood of levend hout groeien, maar op de grond, zoals de Vliegenschimmel. Deze zijn niet schadelijk, maar juist uiterst nuttig voor bomen. Het gaat dan namelijk om de vruchtlichamen van zogenaamde mycorrhizavormende schimmels. Deze schimmels gaan een samenwerking aan met boomwortels, waarbij beide van profiteren. De schimmel vergroot het wateropnemend vermogen van de boomwortels en krijgt daarvoor in ruil voedingsstoffen van de boom.

■ Bomenstichting, Oudegracht 201bis, 3511 NG Utrecht, (030) 234 07 78 (14 oktober 1998).

Onze bossen in cijfers

De Europese bossen worden steeds kaler door luchtverontreiniging en droogte. Een kwart van alle bomen lijdt aan onverantwoord hoge blader- of naalduitval, een verdubbeling ten opzichte van tien jaar geleden. In Nederland is de situatie nog erger: ruim eenderde van alle boomtoppen is aangetast. Over tien jaar gemeten is er sprake van een dramatische afname van het aantal gezonde bomen.

Had in 1988 nog ruim zestig procent van de loof- en naaldbomen een gezonde groene top, vorig jaar was dit nog krap dertig procent. Tegelijkertijd steeg het aantal 'zieke' bomen fors: van ruim tien naar bijna 25 procent.

De Nederlandse bossen steken - letterlijk en figuurlijk - schril af tegen de Europese wouden. Met 34,6 procent aangetaste blader- en naalddaken (nummer vijf op de lijst van 35 onderzochte Europese landen), zit ons land tien procent boven het gemiddelde. In 1988 was nog maar 18,3 procent van de bomen in Nederland ziek (GPD).

Eco Animal Foundation presenteert natuurbeschermingsproject in Patagonië

Op 16 september presenteerde Eco Animal Foundation (EAF) in het Noorder Dierenpark haar plannen voor een natuurbeschermingsproject in Patagonië. Dit gebied strekt zich uit over het midden en zuiden van Argentinië en herbergt een uitzonderlijke fauna. Vooral de grote

verscheidenheid aan zeezoogdieren en vogels langs de kust is ongeëvenaard in de wereld. Eco Animal Foundation (EAF) wil deze fauna onder

de aandacht van het publiek brengen en zo een kans op bescherming bieden. In toenemende mate worden de kusten van Patagonië geteisterd door olierampen, overbevissing en vervuiling. Kortom, problemen die wereldwijd spelen. In Patagonië zijn de kansen op een positieve ommekeer echter relatief goed. Het aantastingsproces is nog maar kort geleden begonnen en heeft naar verhouding nog weinig schade aangericht. Bovendien is het gebied zeer dun bevolkt. Vervuiling en verstoring zijn dan ook voornamelijk het gevolg van onachtzaamheid en onwetendheid. Daarom is het van wezenlijk belang dat door middel van een communicatiecampagne de aandacht op de natuurlijke rijkdom van de streek wordt gevestigd.

Een belangrijk onderdeel van deze campagne is de adoptie van één van de mooiste natuurgebieden in Patagonië. Dit relatief kleine, maar zeer rijke gebied gaat een voorbeeldfunctie vervullen. De tienduizenden Magelhaenpinguïns, de honderden Patagonische Zeeleeuwen en talloze andere bewoners van dit gebied worden daarbij ingeschakeld als ambassadeurs van hun land. Zij

moeten de harten stelen van het Argentijnse volk en bewijzen dat ze het meest waardevolle bezit zijn van Patagonië. Dat kan door aan te tonen dat een onaangestaste natuur op duurzame wijze kan worden geëxploiteerd. In Patagonië kan vooral verantwoord ecotoerisme hierin een grote rol spelen.

Nederlandse bedrijven en instellingen ondersteunen het project. Zo wordt onderzocht of een nabijgelegen dorpje op milieuvriendelijke wijze kan worden voorzien van goed drinkwater en schone (wind)energie. Het is de bedoeling dat de benodigde technieken door Nederlandse bedrijven worden geleverd. Het Noorder Dierenpark neemt de educatieve voorzieningen op zijn rekening. Dat betreft niet alleen de informatievoorziening in het reservaat, maar ook de educatieve programma's voor scholen uit de regio. Tegelijkertijd ontwikkelt het Noorder Dierenpark op de nieuwe locatie Noordbargeres een presentatie over Patagonië met onder meer Patagonische Zeeleeuwen, Chileense Flamingo's, Guanaco's, Nandoes en pinguïns. De meeste van deze dieren zijn nu ook al bewoners van het Noorder Dierenpark. In hun splinternieuwe Patagoniëgebied krijgen ze de ruimte om zich te vermenigvuldigen tot kuddes en kolonies van natuurlijke omvang.

Het project start in november van dit jaar in en om het kustplaatsje Camarones. Daar waar ooit in 1535 de eerste Europeaan voet aan land zette in het huidige Argentinië. Op schootsafstand van dit dorp ligt het beoogde natuurreservaat Cabo dos Bahías, kaap met de twee baaien. De eerste reacties van de dorpsbewoners op het initiatief zijn zeer enthousiast. Men heeft er hoge verwachtingen van. Zonder steun kunnen deze verwachtingen natuurlijk niet worden waargemaakt. Voor een goede start van het project is naar schatting zo'n miljoen gulden nodig. Bij een geslaagde start kan worden gerekend op aanvullende middelen vanuit Argentinië zelf. En daar is het uiteindelijk om te doen. De bescherming van Patagonië is een Argentijnse verantwoordelijkheid. Een klein duwtje in de goede richting is echter noodzakelijk.

■ Eco Animal Foundation, Uitstroom 15, 5345 RX Oss, (0412) 65 24 54, fax (0412) 65 25 95, e-mail: e.a.f@tip.nl